

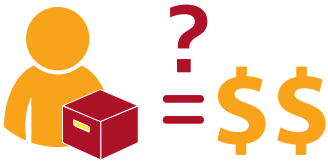
Pesa

Uchumi ndio kiasi jumla ya bidhaa, huduma na pesa ambazo Australia inafanya na hutumia.

Australia ina uchumi wa soko huru.

Hii ina maana watu ambao wanatoa bidhaa na huduma wanaamua bei itakuwa nini.

Australia ina nguvu kazini.

Hii inamaanisha kuwa watu wenye ajira huwa wanao ujuzi maalum pamoja na maarifa kuhusu kazi wanayoifanya.

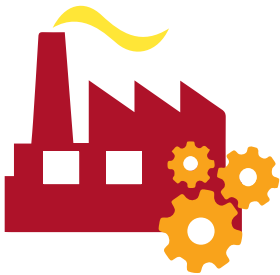

Kunazo viwanda muhimu ambazo zinahitajika na uchumi wa Australia ili kuendelea mbele:

- kuchimba madini

- ukulima

- viwanda – kutengeneza bidhaa

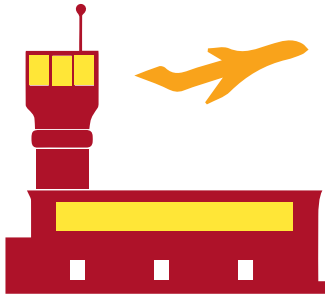

- huduma

Pesa za Australia

Dola ya Australia ni fedha ya Australia.

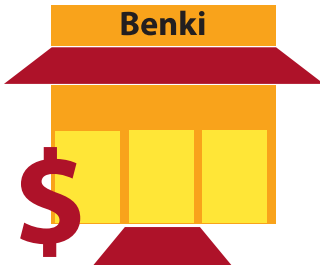

Wewe unaweza kubadilishana fedha kutoka nchi yako kwa dola Australia katika:

- pale uwanja wa ndege

- maduka ya mabadilishano ya kifedha

- benki nyingi

Kunao uwezekano kuwa utahitaji kuwaonyesha pasipoti yako au nyaraka zako za usafiri.

Malipo na huduma

Unapowasili nchini Australia kwa mara yako ya kwanza, wewe utaenda Centrelink ukiwa na:

- mfanyikazi wa kesi

- au mshauri

Wao watakusaidia wewe kujiandikisha kwa:

- malipo ya msaada wa mapato – fedha kutoka kwa Serikali kukusaidia wewe
- huduma zinginezo unazoweza kuzitumia

Wewe utahitajika kuwapa Centrelink:

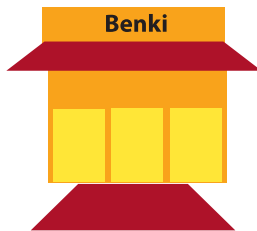
- ushahidi wa utambulisho wako – wewe ni nani – kama pasipoti yako au nyaraka za kusafiri

- maelezo ya benki

Centrelink hufanya malipo yoyote moja kwa moja kwenye akaunti yako ya benki.

Wakati wewe unapoipata kazi, watu unaowafanyia kazi wewe watafanya malipo moja kwa moja hadi kwenye akaunti yako ya benki.

Benki

Wakati wewe unapowasili kwa mara ya kwanza nchini Australia, unahitajika kufungua akaunti ya benki.

Wewe unaweza kuchagua benki na kupata msaada kutoka yako:

- mfanyikazi wa kesi

- au mshauri

Wewe utahitaji kuipatia benki:

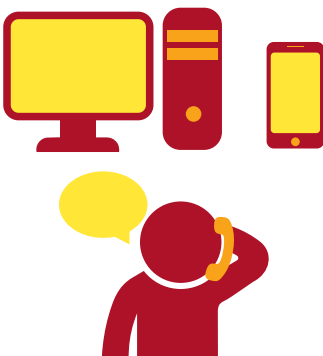
- ushahidi wa utambulisho wako kama pasipoti yako au nyaraka za usafiri

- maelezo yako ya anwani – unapoishi

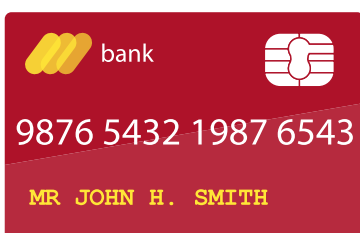

- Nambari ya Faili ya Ushuru yako (Tax File Number - TFN)

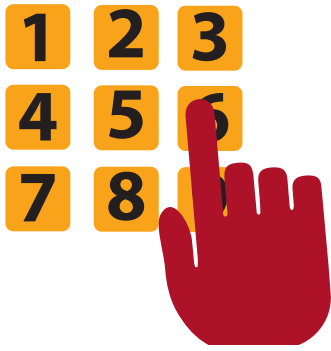
Watu wengi nchini Australia hutumia:

- benki ya umeme
- benki ya mtandao

Benki itakupa:

- kadi ya benki

- Nambari ya Kutambua Binafsi (Personal Identification Number - PIN) ya kutumia wakati unapotumia kadi ya benki

Nambari ya Kutambua Binafsi ya kutumia wakati unapotumia kadi ya benki.

Unahitaji kuwaambia benki haraka iwezekanavyo ikiwa kadi yako:

- inapotea
- inaibiwa

Unahitaji kadi ili kufanya:

- amana – kuweka pesa

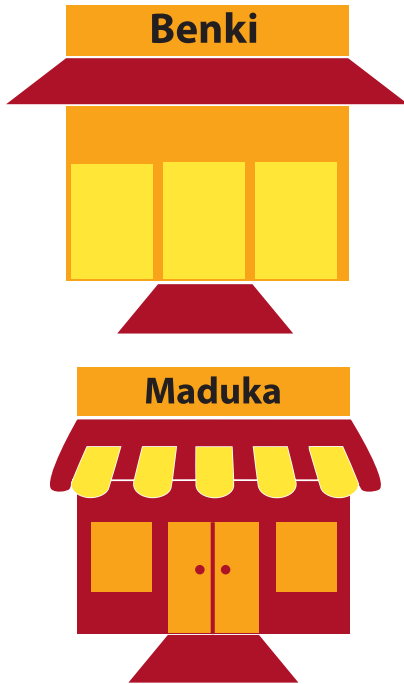

- kujiondoa – kuchukua pesa

Unaweza kutumia kadi katika:

- Mashine za Kutoa pesa Moja kwa moja (Automatic Teller Machines - ATMs)

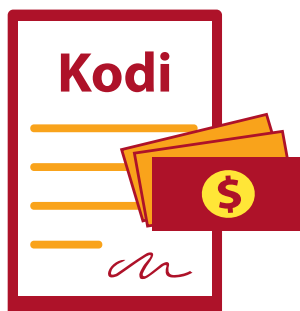
- benki

- maduka

Bajeti

Hii inaweza kukugarimu wewe pesa nyingi ili kuishi nchini Australia.

Wewe unaweza kutumia pesa nyingi ili kulipia bili zako wakati wewe unapohitajika kulipia kama vile:

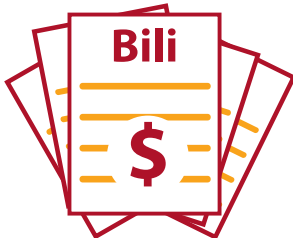
- kodi

- chakula

- huduma
 - maji
 - gesi
 - umeme
 - simu

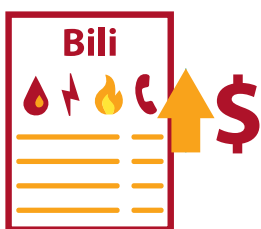

Wewe unaweza kutumia pesa nyingi kwenye bili wakati wewe unapowasili Australia kwa mara ya kwanza.

Wakati wewe unapotulia nchini Australia, wewe unaweza kuwa na:

- mapato zaidi au chini kuliko uliyokuwa nayo kabla

- bili zaidi kuliko uliyokuwa nayo kabla

Pengine wewe utahitajika:

- kubadilisha jinsi unavyotumia pesa zako
- kutengeneza bajeti inayotumika na maisha yako mapya

Kuweka bajeti itakusaidia wewe kujua pesa ngapi:

- ulizo nazo

- unazoweza kutumia

- unazoweza kuokoa

Baadhi ya tabia nzuri ambazo wewe unaweza kujifunza ni kama vile:

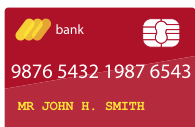
- andika bajeti ili wewe uweze kujua ni kiasi gani cha pesa unachohitaji pamoja na wakati unapozihitaji

- weka mapokezi yako ili uweze kujua kiasi gani unachotumia

\$\$

- fahamu na ufuata sheria za akaunti yako ya benki ili wewe usilipie ada zaidi

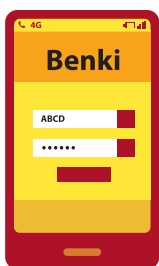
- usitumie mkopo au kadi za mkopo isipokuwa zile unazozijua, wewe unaweza kujimudu kulipia pesa ulizozitumia

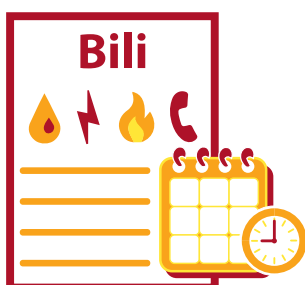
- jaribu kutonunua vitu unaviona wakati unapoziona kwa mara ya kwanza – fikiria kama kweli wewe unazihitaji

- angalia ni kiasi gani unatumia internet au simu za mkononi – zinaweza kuwa na gharama nyingi

- tumia benki ya simu au mtandao ili ufuatilie fedha katika akaunti yako

Ni muhimu kulipia bili zako kwa wakati unaofaa.

Ikiwa wewe unalipia ushuru wako pamoja na bili zako kwa wakati unaofaa, wewe utaendeleza kuhifadhi historia nzuri ya mikopo nchini Australia.

Wewe unahitaji kuhifadhi historia nzuri ya mikopo ili kupata mkopo – kukopa pesa.

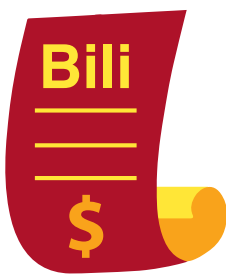

Wewe unaweza kuhitaji mkopo kununua gari au nyumba.

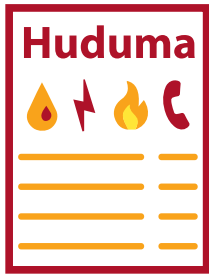
Mkopo wa kununua nyumba huitwa rehani.

Kulipa bili

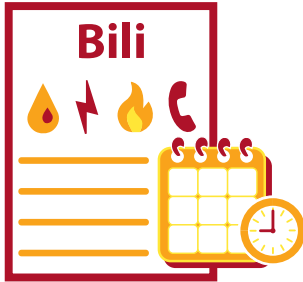

Makampuni ambayo yanatolea huduma yatakutuma bili kila mara.

Huduma zako zinaweza kuwemo ni pamoja na:

- maji
- gesi
- umeme
- simu

Yako itakuonyesha tarehe unayohitaji kuwahi kuilipia.

Ni muhimu kulipa bili zako kwa wakati unaofaa.

Ikiwa bili yako haipati kulipwa:

- huduma yako inaweza kukatizwa
- wewe unaweza kushtakiwa kwa kuyolipia ada zilizochelewa kulipwa

Bili nyingi zinaweza kulipwa:

- katika ofisi ya posta

- katika ofisi ya kampuni au duka

- kupitia njia ya benki ya simu au kwa kutumia mtandao

Wakati wewe unapohamia nyumba mpya, wewe unahitajika:

- kukatwa kwa huduma zako nyumbani kwako ya zamani

- kuunganishwa kwa huduma zako nyumbani kwako za mpya

Ununuzi

Vitu vinavyouzwa madukani nchini Australia vinazo bei maalum ambayo wewe unapaswa kulipia.

Wewe unahitaji kulipia bei yao.

Sio kawaida kujadiliana na kupata bei ya chini.

Ikiwa wewe unanunua kipengee kikubwa kama gari unaweza kujadiliana bei.

Maduka mengine yatakupa bei ya chini kwa vitu vikubwa kama wewe:

- ulipe kwa pesa

- ununue zaidi ya moja

Watu wa Australia wanasubiri mstari wakati wa nunuzi.

Ni ufujio kushinikiza mbele ya watu ambao wanasubiri mstari.

Wakati mwingine unahitaji kuchukua namba kutoka kwenye mashine na kusubiri zamu yako.

Chakula

Kila jiji na mtaa una maduka tofauti tofauti ambapo wewe unaweza kununua:

- chakula

- nguo

- vitu unavyovihitaji katika maisha yako ya kila siku

Unaweza kununua chakula kutoka sehemu nyingi ya duniani katika maduka makubwa.

Jiji nyingi ina masoko unapoweza kununua:

- matunda

- mboga

- nyama

- samaki

\$\$\$

Kwa kawaida, bei katika masoko huwa ni chini.

Kula nje

Wewe unaweza kula chakula kutoka duniani kote kwa:

- mikahawa

- migahawa

Pia kuna uchaguzi mwingi wa 'vyakula vya kuchukua' au 'vyakula vya haraka' – vyakula ambavyo tayari vimepikwa na vipo tayari.

Inaweza kulipa pesa nyingi kula kwenye migahawa huko Australia.

Inakugharimu chini sana kupika na kukula nyumbani.

Mavazi

Nchini Australia unaweza kuvaa mtindo wowote wa mavazi unayochagua.

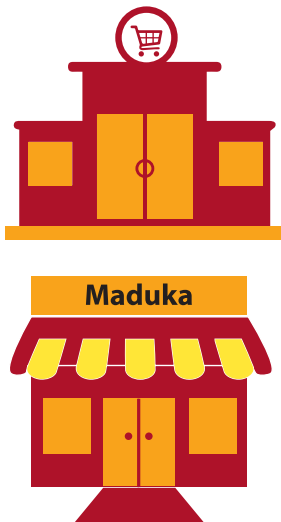
Watu wengi huvaa mitindo ya magharibi ya nguo.

Unaweza kuchagua kuvaa nguo ambazo ni maalum kwako kwa:

- utamaduni
- dini

Kufanya kununua nguo

Wewe unaweza kununua nguo na viatu kutoka:

- maduka makubwa ya idara
- maduka madogo

Bei ya nguo inategemea:

- mtindo
- ubora
- jina la brand

Kunayo maduka unapoweza kununua nguo pamoja na viatu ambazo zimetumiwa hapo awali. Hizi huwa ni:

- safi
- bora
- bei nafuu – wana bei ya chini

Maduka haya huendeshwa na watu ambao wanajaribu kusaidia jamii.

Maduka mengi yanayo vyumba vidogo unavyoweza kutumia ili kujaribu nguo pamoja na kuona kama nguo zinakuenea wewe vizuri.

Sare za Shule

Shule nyingi zina sare ambazo watoto wana haja ya kuvaa.

Unaweza kununua sare ya shule katika:

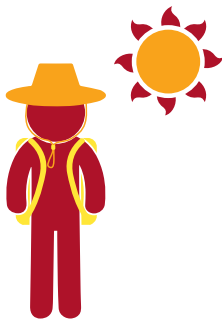
- shule

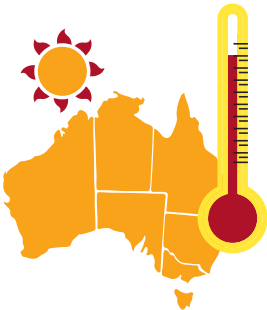
- duka fulani – shule itakuambia duka zipi

Shule nyingi za msingi zinazo kanuni ambazo zinasema kuwa watoto wanahitajika kuvaa kofia wakati wote wanawapokuwa nje.

Kofia hulinda watoto dhidi ya miale ya jua.

Nchini Australia, jua huwa ina nguvu sana ya miale na inaweza kuichoma ngozi yako.

